

Sygn. akt I UK 85/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 października 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński

SSN Herbert Szurgacz (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania M. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o prawo do renty rodzinnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 października 2006 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 27 października 2005 r., sygn. akt (...),

uchyla zaskarżony wyrok oraz zmienia poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 29 marca 2005 r., (...), w ten sposób, że oddala odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. z dnia 8 marca 2004 r. (...).

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. decyzją z dnia 8 marca 2004 r. odmówił M. S. prawa do renty rodzinnej po zmarłym w dniu 22 października 2000 r. ojcu – Mi. S. Organ rentowy zaznaczył, że wnioskodawca M. S. wystąpił z wnioskiem o rentę rodzinną po ukończeniu nauki w szkole, a wówczas nie był osobą całkowicie niezdolną do pracy, co warunkowało przyznanie prawa do renty. W wyniku odwołania Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. wyrokiem z dnia 29 marca 2005 r., (...), zmienił powyższą decyzję w ten sposób, że przyznał na stałe M. S. prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu, poczynając od 1 stycznia 2004 r. Sąd Okręgowy, powołując się na treść art. 68 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r., Nr 39, poz. 353 ze zm.) podkreślił w uzasadnieniu wyroku, że skoro wnioskodawca jest osobą trwale i całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji, co potwierdzają opinie biegłych, to odwołanie ubezpieczonego należało uwzględnić i przyznać wnioskodawcy prawo do renty rodzinnej od daty złożenia wniosku o rentę.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 27 października 2005 r. oddalił apelację wniesioną przez organ rentowy od wyroku Sądu pierwszej instancji. Zdaniem Sądu Apelacyjnego sformułowanie użyte w art. 68 ust. 1 ustawy emerytalnej wskazuje na to, że określony w tym przepisie warunek wieku „do ukończenia 16 lat” oraz „do ukończenia nauki w szkole jeżeli przekroczyły 16 lat życia nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia” odnosi się tylko do całkowitej niezdolności do pracy, natomiast nie dotyczy sytuacji, w której występuje zarówno całkowita niezdolność do pracy, jak i niezdolność do samodzielnej egzystencji. W ocenie Sądu drugiej instancji, istnienie u osoby ubezpieczonej całkowitej niezdolności do pracy, jak i niezdolności do samodzielnej egzystencji daje tej osobie uprawnienie do renty rodzinnej niezależnie od okresu, w jakim te niezdolności wystąpiły. Za takim stanowiskiem przemawia, zdaniem Sądu Apelacyjnego, użycie przez ustawodawcę w treści analizowanego przepisu spójnika „lub”, który rozgranicza dwa różne stany faktyczne: pierwszy, dotyczący całkowitej

niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji – wobec którego nie istnieje wymóg powstania tych niezdolności w wieku określonym w art. 68 ust. 1 pkt 1 lub pkt 2 ustawy emerytalnej oraz drugi - dotyczący jedynie całkowitej niezdolności do pracy, przy którym wyraźnie został wprowadzony ustawowy warunek powstania tej niezdolności w określonym wieku. Skoro więc wnioskodawca jest osobą całkowicie niezdolną do pracy i do samodzielnej egzystencji przysługuje mu prawo do renty rodzinnej od daty złożenia wniosku.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego organ rentowy domagał się jego uchylecia w całości i utrzymania w mocy decyzji pozwanego, bądź przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu. Skarżący zarzucił błędną wykładnię art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, polegającą na przyjęciu, że prawo do renty rodzinnej przysługuje osobom bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji i że data powstania niezdolności do pracy „nie ma tutaj znaczenia”. Potrzebę rozpoznania skargi oparto na konieczności ustalenia prawidłowej interpretacji art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej „w postępowaniu przed organami rentowymi”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Okoliczności faktyczne sprawy nie są sporne. Zagadnienie prawne sprowadza się do znaczenia spornego przepisu art. 68 ust.1 pkt 3 ustawy emerytalnej. Przepis ten był przedmiotem rozbieżnej wykładni w judykaturze, spowodowanej niejednoznacznością jego brzmienia. W pełnym brzmieniu przepis art. 68 ust. 1 stanowi: Dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej: 1) do ukończenia 16 lat, 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2. To ostatnie uregulowanie było rozumiane w dwojaki sposób. Uznawano (tak np. Sąd Najwyższy w niepublikowanym wyroku z dnia 8 grudnia 2005 r. I UK 99/05, Sąd Apelacyjny w

Katowicach w wyroku z dnia 22 lutego 2001, III Ua 1750/00, Wokanda 2002 nr 9, poz. 38), że warunkiem nabycia prawa do renty rodzinnej osób, które przekroczyły wiek wymieniony w punkcie 1 lub 2, jest powstanie całkowitej niezdolności do pracy wraz z niezdolnością do samodzielnej egzystencji w każdym czasie, natomiast powstanie całkowitej niezdolności do pracy musi nastąpić przed osiągnięciem tego wieku. Drugie rozumienie tego przepisu to takie, że dwie grupy osób, jedna lub druga (osoby całkowicie niezdolne do pracy i niezdolne do samodzielnej egzystencji lub osoby całkowicie niezdolne do pracy), muszą spełnić warunek powstania niezdolności do pracy we wskazanym w przepisie okresie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2006 r., I UK 116/05), niepublikowany).

W związku z powstałą rozbieżnością wykładni art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej Sąd Najwyższy w uchwale w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 września 2006 r. (II UZP 10/06) opowiedział się za wykładnią, że dziecko, które stało się całkowicie niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji po osiągnięciu wieku określonego w art. 68 ust. 1 pkt 1 lub 2 nie nabywa prawa do renty rodzinnej na podstawie art. 68 ust. 1 pkt 3 tej ustawy. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu podjętej uchwały podkreślił m. in., że przy wykładni spornego przepisu należy mieć na uwadze, że ustawa o rentach i emeryturach z FUS w zakresie prawa do renty rodzinnej adoptowała do swego tekstu bez istotnych zmian przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Regulacja zawarta w tej ustawie była jasna i jednoznaczna do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 28 września 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 100, poz. 461), która wyeliminowała pojęcie inwalidztwa i inwalidy zastępując je pojęciami niezdolności do pracy i osoby niezdolnej do pracy. Po wejściu w życie tej zmiany należało w przepisie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy z 1982 r. zastąpić określenie „inwalidami I lub II grupy” określeniem „całkowicie niezdolnymi do pracy i do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnymi do pracy”. Zdaniem Sądu Najwyższego nastąpiła tu tylko zmiana terminologii, natomiast dotychczasowa regulacja pozostawała bez zmian. Gdyby przepis aktualnie obowiązującej ustawy należało rozumieć inaczej niż brzmiący identycznie przepis poprzedniej ustawy, musiałyby istnieć podstawy uzasadniające odmienną interpretację. Tymczasem

ustawa o emeryturach i rentach nie wprowadziła w stosunku do dotychczasowego stanu prawnego żadnych dodatkowych świadczeń czy przywilejów dla osób całkowicie niezdolnych do pracy oraz niezdolnych do samodzielnej egzystencji. Gdyby ustawodawca zamierzał wprowadzić dodatkowy przywilej w zakresie renty rodzinnej, uczyniłby to w sposób wyraźny i jednoznaczny, zwłaszcza, że wprowadzenie takiego przywileju kłóciłoby się z filozofią całej ustawy. Powiązanie prawa do renty rodzinnej z ubezpieczeniem polega na tym, że osoba, po śmierci której powstaje to prawo, musi mieć odpowiednio długi okres ubezpieczenia. Ubezpieczenie społeczne obejmuje także członków rodziny ubezpieczonego w postaci prawa do renty rodzinnej w razie jego śmierci. Prawo to obejmuje tylko członków rodziny, co do których na zmarł ciążył ustawowy obowiązek ich utrzymania, a którzy nie mieli możliwości zgłoszenia się do własnego ubezpieczenia. Są to między innymi wymienione w art. 68 dzieci zmarłego, które ze względu na wiek lub pobieranie nauki nie mają możliwości wykonywania pracy zarobkowej lub inne działalności. Natomiast istnieje możliwość podjęcia pracy lub innej działalności skutkującej objęciem ubezpieczeniem społecznym w przypadku osoby, która po zakończeniu pobierania nauki jest zdolna do pracy.

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym podziela w pełni stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w powołanej uchwale odnośnie do interpretacji przesłanek prawa do renty rodzinnej. Zarzut skargi kasacyjnej naruszenia przepisu art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS okazał się usprawiedliwiony w związku z czym, na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

/tp/